1. Lausuntopyyntö

Lakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa HE 5/2026 vp johdosta. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia (sakkomenettelylaki), rikoslakia, ulosottokaarta sekä esitutkintalakia. Keskeisimmiltä osin esitys koskee sakkomenettelylain uudistamista, jossa sakkomenettelyn soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi.

> Tässä lienee syytä mainita sellainen taustatieto, että olen oikeusministeriön asettamana selvitysmiehenä laatinut selvityksen sakkomenettelyn laajentamismahdollisuuksista (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:25). Sanottu selvitys on ollut taustamateriaalina nyt arvioitavalle hallituksen esitykselle.

2. Hallituksen esityksen tärkeys

Hallituksen esitystä 5/2026 vp arvioitaessa on koko ajan pidettävä mielessä, että oikeudenkäynnit kestävät Suomessa liian pitkään. Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamisella pyritään yksiselitteisesti tehostamaan rikosprosessimenettelyä ja keskittämään tuomioistuin- ja syyttäjälaitoksen resursseja vaativien asioiden käsittelemiseen. Tämä puolestaan edistäisi asioiden nopeampaa ratkaisemista tuomioistuimessa. Näin ollen sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamista voidaan katsoa puoltavan sekä EIS 6 artiklan 1 kohdassa ja perustuslain 21.1 §:ssä turvattu oikeus oikeudenkäyntiin **kohtuullisen ajan** kuluessa. Etenkin Suomessa tämä perus- ja ihmisoikeus on otettava huomioon äärimmäisellä vakavuudella.

Vuoden 2011 maaliskuun loppuun mennessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut Suomea vastaan 57 langettavaa tuomiota, jossa todetaan EIS 6 artiklan loukkaus oikeudenkäynnin pitkän keston takia. Tämä tarkoittaa sitä, että nämä kaikki ovat **maamme syyksi luettuja ihmisoikeusloukkauksia**. Lisäksi EIT on sanottuun ajankohtaan mennessä vahvistanut noin 50 oikeudenkäyntien pituutta koskevaa sovintoa, mikä puolestaan tarkoittaa sitä, että **näissä tapauksissa Suomen valtio on myöntänyt ennen sovintoa ihmisoikeusloukkauksen**.[1]

Enää (vuoden 2011 jälkeen) oikeudenkäyntien kestoa koskevia valituksia ei EIT:hen käytännössä ole mennyt. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että asia olisi kunnossa, vaan syynä on vuoden 2010 alussa

[1] Ks. tarkemmin Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko: Johdatus prosessioikeuteen. Teoksessa Prosessioikeus (päätoim. Mikko Vuorenpää), kuudes uudistettu painos, Alma Talent 2021, s. 208-209.

voimaan tullut laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä. EIT ei nimittäin ota tutkittavaksi valituksia, jos ihmisoikeusloukkaus on jo kansallisella tasolla hyvitetty, ja sanotun viivästyshyvityslain mukaan loukkaus hyvitetään nykyään käytännössä aina Suomen itsensä toimesta.

> Tässä on syytä erityisesti korostaa, että oikeudenkäyntien pitkään kestoon liittyvät ongelmat eivät suinkaan ole vähentyneet viimeisimpinä vuosina, vaan pikemminkin päinvastoin. Esimerkiksi vuonna 2017 rikosasioiden oikeudenkäyntien kesto (esitutkinta+syyteharkinta+käräjäoikeusvaihe) oli 10,3 kuukautta, ja tammi-kesäkuussa vuonna 2024 jo 14.7 kuukautta.[2] Liian pitkiä käsittelyaikoja koskevan argumentaation painoarvo on siten viimeaikoina vain lisääntynyt.

Yllä sanottu Suomen erittäin vakava oikeudenkäyntien liian pitkään kestoon liittyvä ihmisoikeusongelma pitää nähdäkseni ottaa koko ajan huomioon pohdittaessa tarvetta laajentaa sakkomenettelyn soveltamisalaa.

3. Hallituksen esityksen sisältö

Olen lukenut esityksen tarkoin läpi ja havainnut vain yhden seikan, jota lakivaliokunnan olisi syytä harkita. Sakkomenettelylain ehdotetussa 35 d §:n 2 momentissa säädettäisiin, että yksityisoikeudellista vaatimusta koskevasta valitusasian käsittelystä seuraavasti:

> ”Muilta osin menettelyssä noudatetaan, mitä riita-asian käsittelystä käräjäoikeudessa säädetään”.

Lainkohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 100) lausutaan puolestaan seuraavasti:

> Sakkomenettelyasian käsittelyssä ei noudatettaisi niin sanottua prekluusiota koskevaa sääntelyä, koska sitä koskevat lainkohdat eivät tulisi sovellettavaksi. Sakkomenettely ei olisi käräjäoikeudessa valituksen johdosta käytävän oikeudenkäynnin valmisteluvaihe (oikeudenkäymiskaari 6 luku 9 §). Asian käsittelyssä käräjäoikeudessa ei myöskään sovellettaisi hovioikeutta koskevaa oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 17 §:ää. Sakkomenettelyssä asia olisi tarkoituksenmukaista käsitellä ja ratkaista mahdollisimman suppealla aineistolla. Sen vuoksi ei olisi pidettävä perusteltuna, etteivät asianosaiset voisi esittää uutta todistelua yksityisoikeudellista vaatimusta koskevan valitusasian käsittelyssä käräjäoikeudessa.

[2] Ks. rikosasioiden käsittelyaikojen kasvusta tarkemmin https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiOGE1NDQxNDgtYjI2Yy00Yzk1LWFmMTUtNjNkNzA4ZDMxYTczIiwidCI6IjdjMTRkZmE0LWMwZmMtNDcyNS05ZjA0LTc2YTQ0M2RlYjA5NSIsImMiOjh9 välilehti ”Käräjäoikeuksissa ratkaistut rikosasiat”.

Koska perusteltuna ehdotuksena yksityiskohtaisten perustelujen mukaan siis on, että myöskään käräjäoikeusprekluusiota koskevia oikeusohjeita ei siviilivaatimusta koskevan valitusasian käsittelyssä noudatettaisi, ehdotettuun sakkomenettelylain 35d.2 §:ään saattaisi olla selvyyden vuoksi paikallaan kirjata noudatetaan-sanan jälkeen muotoilu ”soveltuvin osin”.

Turussa 25.2.2026

Mikko Vuorenpää

Prosessioikeuden professori

Lapin yliopisto